

LEGENDA O SVÄTÝCH SESTRÁCH PUDENCIANE A PRASSEDE A ZAČIATKoch RÍMSKEJ CIRKVI

Inocent-Mária Vladimír Szaniszló

Abstrakt:

Cieľom nášho príspevku je predstaviť tajomné postavy z obdobia antiky, sväte Pudencianu a Prassedu, dcéry senátora Pudensa, ktorého staroveké legendy identifikujú medzi prvými ľuďmi, ktorých v Ríme obrátil apoštol Pavol. Pudens vlastnil vilu, ktorej pozostatky sú deväť metrov pod súčasnou bazilikou (po celé storočia sa verilo, že ide o najstarší kresťanský kostol v Ríme), v ktorej ukrýval prenasledovaných kresťanov, podľa niektorých zdrojov dokonca aj apoštola Petra. Keď Pudens zomrel ako mučeník, vybudovali Prassedá a Pudenciana so súhlasom pápeža Pia I. v rokoch 142/145 n. l. v otcovom dome baptistérium pre krst nových kresťanov. Počas prenasledovania cisára Antonia Pia však boli umučené aj Prassedá a Pudenciana. Po smrti Pudenciany Prassedá použila dedičstvo svojej rodiny na postavenie kostola „sub titulo Praxedis“. Skrývala mnoho prenasledovaných kresťanov, a keď títo boli odhalení a umučení, zhromaždila ich telá a pochovala ich na cintoríne sv. Priscily na Via Salaria, kde bola aj ona sama neskôr pochovaná v hrobe spolu so sestrou a otcom. Tolko hovoria legendy, náš vedecký záujem vzbudila blízkosť baziliky Santa Pudentiana a rímskej synagógy Oratorio Castro ako symbolu koexistencie náboženstiev pre mierový rozvoj ľudskej civilizácie v zmysle encyklik pápeža Františka.

KLúčové slová: *legendárne životopisy sv. Pudenciany a Prassedý – stručná história ich bazilík – tajomná koexistencia židovského a kresťanského náboženstva na Via Balbo v Ríme*

ÚVOD

V rámci projektu CRISIS – Women’s Response to Crisis: Re-Examination of Roman Cultural Records and Historical Documents from Early Christianity to the Present Day, vedeného Kingou Arayovou na našej Pontifikálnej univerzite sv. Tomáša Akvinského „Angelicum“, sme sa zamerali na dve svätice pr-

votnej rímskej Cirkvi, ktoré síce majú svoje baziliky, ale po reforme Druhého vatikánskeho koncilu sa vytratili zo všeobecného kalendára svätých mučeníkov, hlavne z dôvodov nemožnosti doložiť vierohodne ich životopis.¹ Náš záujem o tieto sestry začal úplne jednoduchou prechádzkou po Via Cesare Balbo, kde je možné vidieť zadnú (a ešte stále nezrenovovanú) časť jednej z najstarších rímskych bazilík v tesnej blízkosti so susediacou synagógou. Takáto mierumilovná symbióza kultových stavieb dvoch veľkých náboženstiev je podľa nášho názoru veľmi vzácna. Hlavne ak ide o jednu z najstarších stavieb v Ríme, ktorá vykazuje svojimi dejinami veľkú blízkosť k významnému stretu civilizácií na začiatku prvého tisícročia. Ved' vznik katolíckej modlitebne (v tom čase modlitebne tzv. židovskej sekty) a baptistéria v dome rímskeho senátora, ktorý prijal židovských apoštolov a v dobe prenasledovania kresťanov pomohol k vytvoreniu tajného miesta pre katechizáciu a iniciáciu do novovznikajúcej Cirkvi, a dejinami poznačená prítomnosť židovskej obce v Ríme, ktorá až po uvoľnení podmienok na začiatku XX. storočia postaví svoju vôbec druhú rímsku klasickú modlitebňu v blízkosti tejto baziliky, poukazujú na mimoriadne silné mystické puto pri strete týchto civilizácií aj po niekoľkých tisícročiach. Z toho dôvodu by sme radi ozrejmili niekoľko hypotéz pre možné významnejšie ocenenie sv. Pudenciany a sv. Prasedy, ako aj tohto fenoménu náboženskej symbiózy pre budúcu spoluprácu náboženstiev na ceste posilnenia trvalého mieru v zmysle posledných encyklik pápeža Františka.

1 HISTORICKÝ POHĽAD NA DVE VZÁCNE BAZILIKY

Webová stránka venovaná pamiatkam Ríma *Churches of Rome* (ktorá úzko spolupracuje s Rímskou katolíckou diecézou a dost' vierohodne sumarizuje historické fakty) hovorí, že v prípade životopisov svätých Pudenciany a Prasedy ide o fiktívnu romantickú legendu zo VI. storočia, ktorá si možno uchovala mená skutočných ľudí. Táto legenda opisuje sv. Pudensa ako rímskeho senátora, ktorý počas pobytu v Ríme hostil svätého Petra (prvýkrát v roku 42)² a aj svätého Pavla, s ktorým udržiaval korešpondenciu.³ Údajne mal dve panenské

¹ *Martyrologium Romanum*, Eystadii, 2013 [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://introibo.net/download/brevier/martyrologium_latein.pdf.

² FALLETTA, P. *Basilica di Santa Prassede a Roma*, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://pierooffenews.blogspot.com/2015/03/basilica-di-santa-prassede-roma_3.html. Falletta píše, na rozdiel od iných zdrojov, že senátor Pudens bol strýko našich dvoch sestier a že Priscila bola jeho matkou.

³ Pre výklad legendy o živote sv. Prasedy porov. GRÜNBECK, E. Sankta Praxedis, *Lexikon für Theologie und Kirche*, zv. 8, 1999³, s. 520 a SAUSER, E. Praxedis von Rom, Jungfrau und Märtyrerin der Frühzeit, Fest 21. Juli. In: *Biographisch-Bibliographisches*

dcéry, ktoré boli umučené, sv. Pudencianu a sv. Prasedu. Prvá z nich má zasvätenú baziliku minor Sv. Pudenciana na Via Urbana 160 a druhá baziliku minor Sv. Prassedu, na Via Santa Prassede 9/A. Táto sa nachádza vo štvrti Esquilino a je pre slovanské komunity v Ríme veľmi dôležitá, pretože v jej blízkom kláštore gréckych mníchov prebývali svätí slovanskí vierozvestcovia sv. Cyril a sv. Metod pri ich návštevách Ríma, ako to dokladá pamätná tabuľa umiestnená na kláštore.⁴

Podľa tradície existuje už v 5. storočí kultové miesto uctievania zvané *Titulus Praxedis* blízko terajšieho kostola.⁵ Meno je doložené epitafom z Hipolytových katakomb z roku 491 a podpismi Rímskej synody z roku 499. Epitaf sa našiel v katakombách svätého Hipolyta neďaleko baziliky San Lorenzo fuori le Mura.⁶ Ale až o storočie neskôr podpísala ďalšia Rímska synoda v roku 595 prevzatie zakladateľa titulu svätice cirkvi, *titulus sanctae Praxedis*.⁷

Naproti tomu bazilika minor jej sestry sv. Pudenciany, podľa tej istej stránky Churches of Rome, nachádzajúca sa na Viminali, je oveľa staršia. Dlho sa o nej hovorilo ako o jednom z najstarších kostolov v Ríme, ktorý podľa niektorých zdrojov stojí na základoch rímskych kúpeľov z II. storočia, alebo podľa iných prameňov na základoch domu senátora Pudensa.⁸ Na tejto adrese sa nachádzal súkromný dom z I. storočia, ktorého pozostatky pretrvali pod kostolom.⁹ Bazilika bola postavená na konci IV. storočia (Josi udáva roky 387 – 90

Kirchenlexikon, Zv. VII, 1994, kol. 915-916, ed. Traugott Bautz, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.bbkl.de/index.php/frontend/lexicon/P/Pr/praxedisvonrom-66802>.

⁴ Bol to pápež sv. Pascal I., ktorý umiestnil do kláštora pri Bazilike sv. Prasedy gréckych mníchov. Porov. CAPERNA, M. *La basilica di Santa Prassede: il significato della vicenda architettonica*, Rím: Edizioni Quasar, 2013, s. 14.

⁵ Ako píše Cornelia Gillingerová vo svojej diplomovej práci, názvom *Titulus* bol označený na začiatku kresťanstva taký priestor, ktorý bol k dispozícii v súkromných domoch pre bohoslužby. Meno alebo titul rodiny tiež zostali spojené s kultovou oblasťou po celé storočia. Porov. *Die Basilika Santa Cecilia in Rom* (o.A.). Janov: Kirchenführer, 2007, s. 4, podľa GILLINGER, C. *Paschalis I. (817-824) Das Bild eines frühmittelalterlichen Papstes im Spannungsfeld von Politik, Amt und Repräsentation*, Viedeň: Universität Wien, Februar 2009, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: Paschalis I. (817-824) - E-Theses (univie.ac.at).

⁶ CHURCHES OF ROME. *Saint Praexede*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://romanchurches.fandom.com/wiki/Santa_Prassede#The_saint.

⁷ BRANDENBURG, H. *Die frühchristlichen Kirchen Roms vom 4. bis zum 7. Jahrhundert. Der Beginn der abendländischen Kirchenbaukunst*. Regensburg: Schnell & Steiner, 2004, s. 197.

⁸ FRUTAZ, A. P. *Titolo di Pudente. Denominazioni, successive, clero e cardinali titolari*, *Rivista di archeologia cristiana*, Citta del Vaticano: Pontificio Istituto de archeologia cristiana (RivAC) 45, 1964, s. 53.

⁹ Isté je, že archeologické vykopávky a ich posledné a dôkladné štúdie potvrdili prítomnosť dvoch rímskych domov pod základmi baziliky, jedného z obdobia republikánov (II. storočie

až 398)¹⁰ na pozostatkoch dvojposchodového starobylého domu a na stenách *nymphaeum* (fontánového domu).¹¹ Táto stavba bola možným pôvodom pomenovania *titulus*, jedného z prvých farských kostolov v Ríme, aj keď jeho založenie zakrýva legenda a archeológovia nenašli nijaké dôkazy o kresťanskej kultúre, dodáva portál Churches of Rome.¹² Takisto významný archeológ De Rossi si je však istý, že v tom kostole sú pamiatky, ktoré posúvajú jeho existenciu minimálne do IV. storočia. V hrobovom epitafe z roku 384, ktorý nesie mená konzulárneho páru Ricimere a Clearco, je pomenovaný *Leopardo lector de Pudentiana*: ide o najstaršiu dochovanú antickú pamiatku nesúcu tento titul.¹³

Učiaci Kristus je dominantnou témou slávnej mozaiky apsidy Baziliky sv. Pudenciany, ktorá napriek rušivým zásahom reštaurátorov v 19. storočí vťahuje pozorovateľa do svojho kúzla. Mozaika, ktorá takmer úplne vychádza z naturalizmu neskoršej antiky, ukazuje doktrinálny rozhovor Krista tróniaceho v zlatom rúchu s apoštolmi zľava a sprava – Peter a Pavol sú zobrazení trochu povýšení.¹⁴ Dve ženské postavy symbolizujú židovských kresťanov (židov, ktorí konvertovali na kresťanstvo) a kresťanov z pohanov (pohanov, ktorí sa stali kresťanmi).

---

pred Kr.) a druhého z obdobia cisárstva (I.-II. storočie po Kr.), ktoré by sa takto zhodovali s tradíciou *Titulus Pudentis*. Porov. FASOLA, U. M. Santo Pudente, *Bibliotheca sanctorum*, Istituto Giovanni XXIII della Pontificia Università Lateranense (BibLISS), Rím: Mariapoli di Citta Nuova editrice, 1968, Zv. 10, s. 1240-3.

¹⁰ JOSI, E. Pudente e Pudenziana, *Enciclopedia Cattolica*, Ente per l'Enciclopedia cattolica per il libro cattolico, Città del Vaticano, 1953, s. 295.

¹¹ St. Pudenziana, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://www.schwarz.aufweiss.de/rom-reisefuehrer/santa_pudenziana.html.

¹² CHURCHES OF ROME. Santa Pudenziana. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://romanchurches.fandom.com/wiki/Santa_Pudenziana.

¹³ ARMELLINI, M. Le chiese di Roma dal secolo IV al XIX, Tipografia Vaticana 1891, s. 193. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/I/Gazeteer/Places/Europe/Italy/Lazio/Roma/Rome/churches/_Texts/Armellini/ARMCHI*/2/Monti/3.html.

¹⁴ Mozaika bola podľa najnovších výskumov vyhotovená medzi rokmi 410-417. Ježiš, obklopený svätoziarou, v postoji žehnania a v kráľovskom odeve, je tu zobrazený ako Pantokrator, všemohúci Pán vesmíru (iní hovoria o Filozofovi, Kráľovi). Je obklopený dvorom apoštolov, oblečených ako rímski senátori, pre poukázanie na ich misiu, ktorú každý z nich splnil uprostred tohto sveta, podľa DEL CASTILLO, La nuova Città di Dio nel mosaico di Santa Pudenziana, z portálu La nuova Bussola quotidiana, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://lanuovabq.it/it/la-nuova-citta-di-dio-nel-mosaico-di-santa-pudenziana>. Iný portál hovorí, že mozaika predstavuje „Mesto Božie“, ktoré má v bezprostrednej blízkosti (roku 476) pádu Rímskej ríše „mesto človeka“, ktoré v Kristovi nachádza svojho nového „cisára“ a v Apoštoloch nových „senátorov“. Porov. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.gaudiumspes.com/basilica-di-santa-pudenziana/>. Dôležitou prácou a zdrojom mnohých súčasných vedeckých teórií tu je aj BRACONI, M. Il mosaico del fianco della Basilica di S. Pudenziana a Roma. La Storia, I Restauri, Le Interpretazioni, Rím: Dottorato all'Università degli Studi Roma Tre. Dipartimento di Studi Storici, Archeologia e Conservazione 2008, p. 211.

ťanmi).¹⁵ Zástupkyňa židovských kresťanov korunuje Petra, zástupkyňa pohan-
ských kresťanov Pavla, ktorý je v kresťanskej tradícii citovaný ako „apoštol
pohanov“. Na oblohe nad múrmi Jeruzalema sa objavuje kríž, obklopený okríd-
lenými bytosťami, symbolmi evanjelistov: človek = Matúš, lev = Marek, býk =
Lukáš, orol = Ján. Pokiaľ dnes vieme, symboly evanjelistov v sv. Pudenciane
sú najstarším známym zobrazením týchto symbolov na mozaike a ako zistil
kronikár mesta Mauro Lucentini, skupina ľudí zhromaždených okolo Krista je
doposiaľ najstarším realistickým zobrazením ľudských postáv v životnej veľ-
kosti v rímskom kostole vôbec.¹⁶

V každom prípade ide o jednu z najstarších stavieb Ríma, ktorá nikdy ne-
bola ruinou.¹⁷ Kostol sa nachádza v údolí medzi Viminale a Monti a v starove-
ku bola ulica Via Urbana nazývaná *Vicus Patricius*. Podľa tradície vznikol prvý
kostol alebo kaplnka na mieste záhrady domu už počas pontifikátu Pia I. (140 –
155). Neskoršia legenda, ako píše portál Churches of Rome, popisuje sv. Pu-
densa ako rímskeho senátora rodov Acilia Glabrones, ktorý pohostil svätého
Petra a bol umučený v pogrome kresťanov, ktorý nariadil cisár Nero. Viaceré
zdroje však predsa len odkazujú na jeden z vierohodných biblických citátov
z listov svätého Pavla (2 Tim 4, 19-22) počas jeho druhého väznenia v Ríme,
ktorý uvádza Pudensa:

*„Pozdrav Prisku a Akvilu aj Oneziforov dom. Erastus zostal v Korinte.
Trofima som nechal chorého v Miléte. Ponáhľaj sa a príď ešte pred zimou.
Pozdravuje ťa Eubulus, Pudens, Línus, Klaudia a všetci bratia. Pán nech je
s tvojím duchom. Milosť s vami.“*¹⁸

¹⁵ Josi však oponuje a na rozdiel od De Rossiho, Kirscha a Wilperta uvádza, že tieto postavy nereprezentujú sväté sestry, ale dve Cirkvi, ex gentibus e ex circumcisione podľa VON CHIESA, III, col. 1468. Porov. JOSI, Pudente e Pudenziana, s. 296. Rovnako píše portál Sotterranei della Chiesa di S. Pudenziana [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.sotterraneidiroma.it/sites/sotterranei-della-chiesa-di-s-pudenziana>: „podľa iných predstavujú „Cirkev“ a „Synagógu“, teda chrámy kresťanov a Židov.“

¹⁶ St. Pudenziana. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://www.schwarzaufweiss.de/rom-reisefuehrer/santa_pudenziana.html a LUCENTINI, M. La grande guida di Roma, Rím: Newton Compton, 1999.

¹⁷ CHURCHES OF ROME, Santa Pudenziana. V tom čase sedel na Petrovom stolci pápež Inocent I., ktorý viedol Cirkev počas historického hanebného „Sacco di Roma“, ktorého sa dopustili Vizigóti z Alarica v roku 410, ktorí, keď zdevastovali mesto a zničili početné konštantínovské baziliky, ušetrili Santa Pudencianu. Pápež sa rozhodol zadať vypracovanie tohto diela mozaiky, ktoré sa neskôr stalo objektom dôležitej rekonštrukcie počas XIX. storočia, preto, aby upevnil rímsky ľud vo viere. V Kristových rukách je v skutku kniha, na ktorej je napísané „Dominus Conservator Ecclesiae Pudentianae“, podľa DEL CASTILLO, La nuova Città di Dio nel mosaico di Santa Pudenziana.

¹⁸ SV. PÍSMO, NOVÝ ZÁKON, Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2020. HUNGERIGE, H. Kurze Geschichte der Familie Pudenz. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://www.portraitarchiv.ch/img/documents/pdf_159320.pdf.

K tomu dodáva Hungerige niektoré legendárne fakty, že pod pojmom „Akvila“ sa rozumie Aquila Pudens (Pudentius), rímsky senátor, ktorý zomrel v Ríme; pod „Priskou“ jeho manželka Priscila, ktorá tiež zomrela v Ríme. „Klaudia“ bola manželkou Rufusa Pudensa, syna Akvily, „Linus“ jej brat. „Onezifora“ spomína Holzner ako občana Efezu.¹⁹ Aquila a Priscila mali päť detí: Novatusa, Prassedu, Pudencianu, Timoteja (ktorému adresoval Pavol svoj list) a Rufusa Pudensa. Pretože Priscila bola tiež matkou apoštola Pavla (narodená v Tarze, zomrela približne roku 68 n. l. v Ríme; otec neznámy), boli Rufus Pudens a Paulus nevlastnými bratmi.²⁰

Dôvodom, prečo sa v záhrade uvádza pôvodný kostol, je podľa tradície to, že dom bol údajne zbúraný v roku 139 (pred pontifikátom pápeža Pia I.), aby vytvoril miesto pre malý verejný kúpeľný dom, známy v prameňoch ako *Thermae Novae*. Legenda opisuje zakladateľov kúpeľného komplexu ako dvoch synov Pudensa, ktorí sa nazývajú Novatus a Timotej a ktorí sa podieľali aj na umeleckých dielach kostola.²¹ Preto sú kúpele v literatúre známe aj ako *Thermae Novatianae* alebo *Timothianae*. Nedávna revizionistická analýza lokality vyvolala pochybnosti o identifikácii chrámu s termálnym bazénom *Thermae Novae*, pretože v komplexe chýbajú zjavné starodávne zásobovacie systémy a zásobníky vody. Mohla to byť namiesto toho koželužňa, ale ako tvrdí portál Churches of Rome, širšia odborná diskusia pokračuje.

Prvou časťou komplexu, o ktorej sa vie, že sa používala na bohoslužby, podľa Church of Rome bola vstupná miestnosť, ktorá bola pravdepodobne kaplnkou, ktorú používali novacianski heretici po roku 250.²² Do histórie sa do-

¹⁹ OTT, G. Die Ersten Christen ober und unter der Erde oder Zeugnisse für den Glauben, die Hoffnung und Liebe unserer heiligen Mutter, der Kirche. Ein Buch des Trostes und der Ermutigung für die Katholiken und der Belehrung für ihre Gegner. Regensburg, New York & Cincinnati: Friedrich Pustet, 1880. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://immaculata.ch/archiv/erstenchristen1.html>.

²⁰ HOLZNER, J. Paulus. Sein Leben und seine Briefe. Freiburg: Herder, 1959 a Ott, Die Ersten Christen ober und unter der Erde oder Zeugnisse für den Glauben, die Hoffnung und Liebe unserer heiligen Mutter, der Kirche. Ein Buch des Trostes und der Ermutigung für die Katholiken und der Belehrung für ihre Gegner, podľa HUNGERIGE, Kurze Geschichte der Familie Pudenz.

²¹ DELEHAYE, H. Contribution récente a l'hagiographie de Rome et d'Afrique, Brusel-Paríž: Analecta Bollandiana, Tomus LIV-Fasc. III et IV, 1936, s. 273. Autor podporuje teóriu kostola postaveného na mieste bývalých kúpeľov a poznamenáva, že isté je, že toto miesto je historicky spojené s menom sv. Pudenciany, ale tvrdí, že Petrigani vo svojej precíznej práci ukázal, že toto sa nedá spojiť s pannou nazvanou Pudenciana, ani to, že kostol Pudenciany bol niečím iným ako kostol Pudensa.

²² Podľa niektorých zdrojov Novato (Novacianus) nebol staviteľom kúpeľov, ale hlavou schizmatickej skupiny prítomnej v Ríme v treťom storočí, takzvaných novacianov, ktorí boli porazení pápežom Siriciom a tento následne zasvätil toto oratórium Sv. Petrovi. Novaciáni sa

stáva, keď podľa *Liber Pontificalis* pápež Siricius (384 – 99) zasvätil toto oratórium svätému Petrovi.²³ Duchovnými správcami oratória boli potom Maximus, Leopardus a Illiceus, ako to uvádza epigraf umiestnený v terajšej bazilike. Leopardus sa označuje ako *lector de Pudentiana*, a ide tu o prvé historicky doložené použitie tohto mena. Synoda rímskeho kléru z roku 499 hovorí o *Titulus Pudentis*.

2 DISKUTABILNÉ A LEGENDÁRNE HAGIOGRAFIE SV. PUDENCIANY A SV. PRASEDEDY

Ako nám pripomína ekumenický lexikón svätých, Pudens, manžel (alebo syn) Priscily, ktorá dala meno Prisciliným katakombám, bol senátorom v Ríme. Spolu so svojimi dcérami Pudencianou a Prassedou údajne pohostil apoštola Petra v Ríme a tiež založil kostol, ktorý bol neskôr zasvätený Pudenciane.²⁴ Pretože podľa najnovších štúdií v tejto chvíli neexistujú dôkazy o teórii termálnych kúpeľov, je pravdepodobnejšie, že bazilika je umiestnená nad jeho bývalým domom.²⁵ Georg Ott vo svojom legendárnom životopise píše:²⁶

---

v kúpeľoch postavených na Pudensovom dome, titulus Pudentis, inštalovali ako kacírskoe spoločnosť, proti ktorému sa bránila oficiálna Cirkev. Porov. ZELLI, A. Basilica di Santa Pudenziana Via Urbana Rione Monti (Roma). [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.annazelli.com/basilica-santa-pudenziana-via-urbana-roma.html>.

²³ DUCHESNE, L. *Le Liber Pontificalis. Texte, introduction et commentaire*. Zv. 1. Paríž: ed. E. de Boccard 1955. Dotlač podľa vydania z roku 1955. Paríž, 1981, s. C I (34-35); s. 216-217.

²⁴ Pudens, ktorý žil v tomto dome spolu so svojimi dvoma dcérami Pudencianou a Prassedou, bol obrátený na kresťana apoštolom Petrom, ktorý mal žiť v dome tohto svojho priateľa sedem rokov, Porov. *Sotterranei della Chiesa di S. Pudenziana*, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.sotterraneidiroma.it/sites/sotterranei-della-chiesa-di-s-pudenziana>.

²⁵ SCHÄFER, J. Heslo Pudens, z *Ökumenische Heiligenlexikon* [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.heiligenlexikon.de/BiographienP/Pudens.html> a GUIDOBALDI, F. *Osservazioni sugli edifici romani in cui si insediò l'Ecclesia Pudentiana, in Ecclesiae Urbis*. In: GUIDOBALDI, F., GUIDOBALDI, A. G. (eds.), *Atti del Congresso Internazionale di studi sulle Chiese di Roma (IV-X secolo), Roma 4-10 settembre 2000*, Città del Vaticano, 2002, s. 1033-1071. Tento vedec navrhuje okrem iného označiť rímsku stavbu za bytový komplex, čo je v rozpore so všeobecným názorom, ktorý ju považuje za kúpeľnú stavbu. Napokon, pre niektoré informácie o pokresťančovaní Esquilina a vytvorení titulu na tomto pahorku pozri SAXER, V. *Sainte-MarieMajeure. Une basilique de Rome dans l'histoire de la ville et de son Eglise*, Roma 2001 (Collection de l'École Française de Rome, 283), ss. 10-24, podľa TRIVELLONE, A. *Il cosiddetto oratorio mariano della chiesa di S. Pudenziana e i suoi affreschi: nuove considerazioni*. In: ROMANO, S., ENCKELL JULLIARD, J. (eds.), *Roma e la Riforma gregoriana Tradizioni e innovazioni artistiche (XI-XII secolo)*, Rím: ed. Viella, 2007, ss. 307-330, tu s. 306, pozn. 1.

„Prvý, kto ho [apoštola Petra] prijal do svojho domu, bol senátor Pudens, ušľachtilý Riman, ktorý mal rozsiahle majetky na úpäti vrchu Esquiline. Tento vznešený občan bol tak dojatý... slovami apoštola, že sa vzdal modloslužby spolu so svojou matkou [správne: ženou] Priscilou, jeho synmi Timotejom a Novatusom a jeho dcérami Pudencianou a Prassedou a boli pokrstení. Vo svojom paláci tiež postavil oratórium na slávenie posvätných tajomstiev.“

Pudensov dom sa stáva modelom pre každý kresťanský dom; z rodiny sa stáva rodina svätých, o bohatstvo sa delí s chudobnými, dvere domu sú otvorené pre chudobných cudzincov, v miestnostiach domu, v ktorých panuje svätý pokoj, počuť iba chválu. Tento dom a jeho malé oratórium tvoril prvý katedrál-ny kostol v Ríme, kde svätý Peter svätzil biskupov a týchto vysielal ako poslov viery. Tu sa títo prví, horliví svätí kresťania zhromaždili okolo prvej hlavy Cirkvi, okolo sv. Petra, ktorý tu učil, krstil, slávil a udeľoval posvätné tajomstvá.²⁷ Neskôr tu prebýval so sv. Petrom tiež sv. Pavol. Na tomto mieste sv. dcéry domu Pudenciana a Prassedea zhromaždili a priniesli 3 000 tiel mučeníkov, ktorých spolu so svojimi pomocníkmi navštívili v čase krvavého prenasledovania na popraviskách a ktorých krv zbierali špongiami a priniesli sem. Tu v tomto dome stúpenci sv. Petra, prví sv. pápeži vykonávali svoj svätý úrad. Tu Pius I. (142 po Kr.) slávil sväté tajomstvá, tu mnohých pokrstil a bol to tento dom Pudensovcov, v ktorom ten istý pápež na žiadosť sv. Prasedy po smrti jej otca a súrodencov slávnostne otvoril formálny kostol, do ktorého inštaloval svojho brata sv. Pastora ako kňaza, odkiaľ získal tento kostol meno (titul) Pastora, až kým mu meno sv. Pudenciany nezostalo natrvalo. Staré oratórium bolo zbúrané v roku 1803 a na jeho mieste bola postavená honosná kaplnka. Pri tejto príležitosti sa našlo päť sv. tiel so špongiou sčervenou od krvi. Naľavo od vysokého oltára je kaplnka a oltár, podľa tradície na mieste, kde sv. Peter prinášal svätú obeť... „Časť stola, ktorá slúžila apoštolovi ako oltár, je v ňom vložená, druhú časť pápež Silvester preniesol do lateránskeho kostola.“²⁸

²⁶ Ott, *Die Ersten Christen ober und unter der Erde oder Zeugnisse für den Glauben, die Hoffnung und Liebe unserer heiligen Mutter, der Kirche. Ein Buch des Trostes und der Ermutigung für die Katholiken und der Belehrung für ihre Gegner*, podľa SIELAND, A., *Kurze Geschichte des römischen Zweigs der Familie Pudenz – Legende und Wirklichkeit* [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.sieland-online.de/gene.html>.

²⁷ Na tomto mieste by sme chceli upozorniť na neuveriteľný príbeh stolca sv. Petra, ktorý pripomína príbeh tzv. „Turínskeho plátna“ a o ktorom veľmi podrobne písal ako De Rossi, tak aj iní historici. DE MATTHAEIS, N. *Dov'è la cattedra di San Pietro?* [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://reliquiosamente.com/2013/01/29/dove-la-cattedra-di-san-pietro/#more-267>. Falletta dokonca píše, že práve v senátorovom dome 22. februára 42 sv. Peter založil rímsku Cirkev. FALLETTA, *Basilica di Santa Prassede a Roma...*

²⁸ OTT, *Die Ersten Christen ober und unter der Erde oder Zeugnisse für den Glauben, die Hoffnung und Liebe unserer heiligen Mutter, der Kirche. Ein Buch des Trostes und der Ermutigung für die Katholiken und der Belehrung für ihre Gegner*.

Iný zápis prezentovaný Fallettom hovorí:

„(Senátor Pudens) mal matku Priscilu a dvoch synov Pudencia a Sabinellu, o ktorých sa píše v 'Skutkoch apoštolov'. Pudenciovi sa najprv narodili dvaja chlapci, Timotej a Nevatus, a potom dve dievčatá, Pudenciana a Prassedea, a tieto vnúčatá, sedemdesiat rokov po privítaní svätého Petra, hostia v dome ich starého otca Justína, tiež pochádzajúceho z Palestíny, ktorý sa stal mučeníkom v Ríme pre svoju obranu nadradenosti novej doktríny. Spolu s ním bolo zabitých veľa jeho učeníkov a zjavne aj Timotej a Nevatus. O dvoch dievčatách máme presnejšie informácie: obe sestry s pomocou kňaza Pastora a so súhlasom pápeža Pia I. postavili krstiteľnicu v kostole založenom ich otcom obracajúc mnoho pohanov. Počas prenasledovania kresťanov, obvinených Nerom z upálenia mesta, utrpeli Pudencius, Sabinella, Pudenciana a spomínaní Timoteo a Nevato mučenícku smrť.²⁹ Následne Prassedea požiadala a získala od pápeža povolenie, aby postavila nový kostol zasvätený blaženej panne Pudenciane, v dome, ktorý postavil jej otec, a ďalší kostol, súčasnú baziliku Santa Prassedea, zasvätenú svätici rovnakého mena. V prípade druhej stavby Prassedea požadovala „Titulus Praxedis“, veľmi dôležitý politický krok, ktorý umožnil jej komunite spravovať lokalitu bez zasahovania ostatných.³⁰

Záznamy VII. storočia k hrobom rímskych mučeníkov spomínajú v katakombách Priscila dve mučeníčky nazvané Potentiana (Pudenciana) a Praxedis (Prassedea). Z týchto itinerárov vyplýva, že si ich uctievali pútnici na cintoríne Priscila na ulici Via Salaria.³¹ Nachádzali sa v priľahlých hrobách v týchto katakombách.³² Z rôznych rukopisov „Martyrologium Hieronymianum“ iba Echternachský kódex (*Cod. Eptern.*)³³ udáva 21. júla meno svätá Prassedea, ale tento zápis vyzerá ako neskorší dodatok, a nie ako keby pochádzal z rímskej martyrológie zo IV.-ho storočia.³⁴ Legenda zo VI.-ho storočia ju priradila ako

²⁹ FALLETTA, Basilica di Santa Prassedea a Roma.

³⁰ FALLETTA, Basilica di Santa Prassedea a Roma.

³¹ BORRELLI, A. *Santa Prassedea di Roma, Vergine e martire*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.santiebeati.it/dettaglio/63850>.

³² DE ROSSI, G. B. *La Roma Sotterranea Cristiana*, Nabu Press, Január 29, 2014, 1, s. 176-7.

³³ JOSI, *Pudente e Pudenziana, Enciclopedia Cattolica, Ente per l'Enciclopedia cattolica per il libro cattolico*. Autor píše o kódexoch tamlachtense, Monacense e Richenoviense, kde je uvádzaná sv. Pudenciana a takisto *Capitulare evangeliorum* z Würzburgu, s. 295. Vanmaele však dodáva, že práve pre zmienku v *Martyrologio Geronimiano* sa zdá isté, že kult našich dvoch svätých je dostatočne starobyľá a antický. Porov. VANMAELE, B. *Potenziana (Pudenziana) e Prassedea, vergini, sante, martiri di Roma*, Bibliotheca sanctorum, Istituto Giovanni XXIII della Pontificia Università Lateranense (BibLSS), Mariapoli di Citta Nuova editrice 1968, Vol. 10, ss. 1062-72, tu s. 1069.

³⁴ TINKLER, M. C. *Praxedes and Pudentia*, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.newadvent.org/cathen/12344b.html>, podľa *Martyrologium Hieronymianum*, Ed. DE ROSSI-DUCHESNE. In: *Acta Sanctorum LXXXII* November, part II (1894), s. 94. KIRSCH, J. P. *Praxedes and Pudentia, The Catholic Encyclopedia*. Vol. 12. New York:

sestru sv. Pudenciany.³⁵ Dokonca ďalší autori píšu o našich sestrách ako o neteriach senátora Pudensa.³⁶

Ako poznamenáva Borrelli, jedným z najstarších zobrazení dvoch svätých sestier je freska z IX. storočia, ktorá sa našla v roku 1891 v Kostole sv. Pudenciany a ktorá ich zobrazuje spolu so sv. Petrom. Iná, kde sú zobrazené spolu s Madonou, sa nachádza na nástennej maľbe v spodnej časti krypty kostola sv. Prasedy, ako aj na grandióznej mozaike apsidy toho istého kostola, ktorú daroval pápež Pascal I. V každom prípade sú tieto dva kostoly koncentráciou umeleckých diel, ktorým sa umelci všetkých čias zasvätili, aby vzdali úctu dvom svätým rímskym sestrám, svedkom hrdinstva kresťanov prvých storočí.³⁷ De Waal si zase všíma, že zobrazenie našich svätých sestier v Bazilike sv. Prasedy je v ich mladšom veku, zatiaľ čo na slávnej apside v Bazilike sv. Pudenciany ich zobrazuje oveľa staršie.³⁸

Naopak, podľa Church of Rome, existencia mučeníckych dcér je historicky mimoriadne problematická a slovo „Pudentiana“ pravdepodobne pochádza z poškodenia pôvodného názvu titulu tohto kostola ako *Titulus Pudentianus* alebo „Pudensov titul“. Samotný Pudens bol pri reforme vymazaný z revidovaného rímskeho martyrológia.³⁹ Sieland dodáva, že za cisára Tiberia Claudia Caesara Augusta Germanica (41 – 54) bola senátorská rodina Pudensovcov vykázaná z Ríma do Korintu. Nie je jasné, či sa Pudens vrátil. Na rozdiel od jeho dcér sa skutočná existencia Pudensa považuje za *historicky bezpečnú*. Podľa všetkého zomrel v roku 96 ako mučeník, jeho manželka o rok neskôr. Je veľmi ťažké oddeliť pravdu a legendu v osobe Pudensa. Jeho existencia je istá, ale veľa bodov, ktoré sa považovali za isté, je dnes neistých.⁴⁰

Robert Appleton Company, 1911. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.newadvent.org/cathen/12344b.html>.

³⁵ SAUSER, Praxedis von Rom, Jungfrau und Märtyrerin der Frühzeit, Fest 21. Juli.

³⁶ FALLETTA, P. *Basilica di Santa Pudenziana a Roma*, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://pierooffenews.blogspot.com/2015/08/basilica-di-santa-pudenziana-roma_83.html a tiež FALLETTA, *Basilica di Santa Prassede a Roma*.

³⁷ BORRELLI, Santa Prassede di Roma, Vergine e martire.

³⁸ DE WAAL, A. Der titulus Praxedis, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* (RQ) 19, 1905, ss.168-180, tu s. 172, n. 2.

³⁹ V roku 1969 boli Pudenciana a Prassedé pápežom Pavlom VI. „potlačené“, to znamená, že boli vymazané zo všeobecného kalendára svätých a boli vyhlásené za vynájdene: „*Väčšina svätých je odstránená zo všeobecného kalendára svätých, pretože historické prehľady ukazujú, že nikdy neexistovali, alebo že existovali iba v predstavách ľudí.*“ Napríklad pápež Pavol VI. vymazal v roku 1968 štyridsať svätých sviatkov z cirkevného kalendára. V tejto podobe boli okrem Pudenciany a Prasedy „potlačené“ aj svätá Barbora, svätý Krištof, svätý Eustachius, svätá Expeditus, svätá Margaréta a svätá Filoména. Porov. PANATI, C. *Lexikon religiöser Bräuche und Gegenstände*. München/Zürich: Piper, 1999, s. 306.

⁴⁰ SIELAND, *Kurze Geschichte des römischen Zweigs der Familie Pudenz – Legende und Wirklichkeit*.

Portál Churches of Rome však pripomína, že podľa „najnovšej vedeckej zhody“ o tom, kto vlastne bola sv. Prassedea, vyplýva záver, že išlo pravdepodobne o dámu, ktorá darovala majetok na založenie pôvodného kostola alebo peniaze na tento účel.⁴¹

Naopak, podľa legendy bola sv. Prassedea rímska deva, sestra svätej Pudenciany, ktorá keď cisár Marcus Antoninus prenasledoval kresťanov, týchto hľadala, aby im pomohla peniazmi, starostlivosťou, pohodlím a každou možnou charitatívnou pomocou.⁴² Po smrti otca sestry prevzali názov *titulus* od otca, dali v dome (na ktorom dnes stojí Bazilika sv. Pudenciany) postaviť krstiteľnicu a starali sa o väzňov a mučených kresťanov.⁴³ Po skorej smrti Pudenciany prevzala Prassedea rodinný majetok.⁴⁴ Niektorých kresťanov skrývala vo svojom dome, iných povzbudzovala, aby zostali pevní vo viere, a iným zas pochovala telá; a pomáhala tým, ktorí boli vo väzení alebo sa trápili v otroctve, aby im čo najmenej chýbalo. Napokon, keď už nemohla znášať krutosti páchané na kresťanoch, modlila sa k Bohu, aby, ak by bolo pre ňu vhodné zomrieť, aby mohla byť oslobodená od toho, aby videla také utrpenie. A tak bola 21. júla povolaná za odmenu za svoju dobrotu do neba. Gallia píše, že Prassedea zomiera potom, čo neustále prosila Boha o možnosť nasledovať umučených kresťanov.

⁴¹ CHURCHES OF ROME, *Saint Praexede*.

⁴² Podľa de Voragine bola Prassedea sestrou sv. Pudenciany; ich bratmi boli svätý Donatus a svätý Timotej. V jednom z období prenasledovania pochovali telá kresťanov a rozdávali jedlo chudobným. V krátkej správe De Voragina sa uvádza, že zomreli v roku 165, „za vlády cisára Marca Antonia II.“, cf. DE VORAGINE, J. In: Ryan, W. G. (ed.). *The Golden Legend*, Vol. 1. Princeton UP, 1995, s. 374. Sabine Baring-Gould vo svojom príspevku o svätom Novatusovi uvádza, že „svätá panna“ Prassedea bola dcérou svätého Pudensa, sestra svätej Pudenciany, a že jej bratmi boli svätí Novatus a Timotej. Novatus údajne zomrel v roku 151. BARING-GOULD, S. *The Lives of Saints*, BiblioBazaar, 2009, ss. 269-70, podľa *Author and Publisher - Catholic Online*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=772.

⁴³ Počas prenasledovania kresťanov cisárom Nerom, po požari Ríma v roku 64, z ktorého boli kresťania obvinení, zomreli aj mučeníci Pudens, jeho manželka Savinella a jeho dcéry Prassedea a Pudenciana. Pudenciana zložila sľub čistoty a vrúcné sa venovala pomoci iným kresťanom v núdzi. Starala sa tiež o to, aby títo boli riadne pochovaní, pričom ich krv zhromaždila v ampulkách ako jej sestra Prassedea, túto potom vyliala do studne (cisterny), ktorá je viditeľná v niektorých starých priestoroch domu nachádzajúcich sa pod kostolom. ZELLI, *Basilica di Santa Pudenziana Via Urbana Rione Monti (Roma)*.

⁴⁴ GILLINGER, *Paschalis I. (817-824) Das Bild eines frühmittelalterlichen Papstes im Spannungsfeld von Politik, Amt und Repräsentation*, s. 44. Slávny archeológ De Rossi však oponuje mnohým historickým nezrovnalostiam a takisto mladému veku smrti sv. Pudenciany. Podľa neho aj senátor Pudens je jasným súčasníkom apoštolov sv. Petra a Pavla a apsidálna mozaika (de Rossim datovaná do roku 390-398) jasne hovorí o dcérach, sv. Pudenciane a Prassedea. Porov. DE ROSSI, G. B. I monumenti del secolo quarto spettanti alla chiesa di s. Pudenziana. In: *Bullettino di Archeologia Christiana*, V., Rím, Luglio e Agosto 1867, n°4, s. 49-60, tu s. 50 a 59.

nov v príklade, ktorý jej dávali.⁴⁵ Jej telo uložil kňaz Pastor do hrobky jej otca Pudensa a jej sestry Pudenciany, ktorý bol na cintoríne Priscily na Salariánskej ceste. Aj iné zdroje potvrdzujú, že určite bola pochovaná v katakombách Priscily, neďaleko sv. Pudenciany. Avšak či bola sestrou tejto svätice, alebo že ktorákoľvek z nich bola dcérou (ako hovoria neskoršie legendy) rímskeho senátora Pudensa, obráteného svätým Petrom, nie je nutné veriť. Najskôr bola uctievaná ako mučeníčka v súvislosti s *Ecclesia Pudentiana*, ale potom bol na jej počesť postavený samostatný kostol na údajnom mieste jej domu, do ktorého, keď ho prestaval pápež svätý Pascal I. na svätýňu (dnes sv. Prassedea), boli prenesené jej relikvie.⁴⁶ Otvorenie krypty postavenej pápežom sv. Pascalom I. v 18. storočí, ukázalo na denné svetlo veľké množstvo kostí svätých a dva sarkofágy. Podľa nápisu tam spočívajú pozostatky dvoch sestier Prassedey a Pudenciany. Aj dnes sú umiestnené pod oltárom v jednej kaplnke vytvorenej z komory relikvií.⁴⁷ Či už mala Prassedea skutočne neskôr utrpieť mučenie, alebo ju skôr uctievali ako vyznávačku, čo by bolo podľa Gillingerovej pravdepodobnejšie, nie je úplne jasné.⁴⁸

Podľa výkladu Borrelliho, život svätých sestier je rozprávaný v rímskych „*Legendaries*“ alebo „*Passionaries*“, ktoré boli komponované okolo V. – VI. storočia preto, aby klerici a rehoľníci dostali modlitby pre liturgické služby, a to ako na poučenie, tak aj na zbožné čítanie; „*Passionaries*“, príbehy o živote a utrpení svätých mučeníkov, sa rozšírili v náboženských kruhoch vrcholného a neskorého stredoveku.⁴⁹ Jeden z najväčších výskumov vykonal premonštrát Vanmaele, ktorý veľmi kriticky posúdil historicitu životov svätých sestier. Vanmaele zistil, že zo 151 svedectiev, z toho 12 neskorších (z II. tisícročia) vyplýva, že tu ide o neskoršiu legendu. Aj stopy kultu sv. Petra v spojení so sv. Pudencianou sú podľa neho z IX. storočia.⁵⁰ Hlavne tu ide o tzv. *Itinerarie* zo VII. storočia, kde sa píše, že obe sestry boli uctievané pútnikmi v katakombách sv. Priscily na via Salaria. Čo sa týka *Acta Leggendarie e Pas-*

⁴⁵ GALLIO, P. *La Basilica di Santa Prassede*, Janov: Ed. d'Arte Marconi, 2000, s. 2.

⁴⁶ BARING-GOULD, *The Lives of Saints*.

⁴⁷ GILLINGER, *Paschalis I. (817-824) Das Bild eines frühmittelalterlichen Papstes im Spannungsfeld von Politik, Amt und Repräsentation*, s. 46, podľa GALLIO, *La Basilica di Santa Prassede*, s. 24.

⁴⁸ GILLINGER, *Paschalis I. (817-824) Das Bild eines frühmittelalterlichen Papstes im Spannungsfeld von Politik, Amt und Repräsentation*, s. 44.

⁴⁹ BORRELLI, *Santa Prassede di Roma, Vergine e martire*. Podľa nášho názoru sa Borrelli opiera hlavne o prácu B. Vanmaeleho.

⁵⁰ Vanmaele sa opiera aj o autorov ako P. Delehaye, M. Dufourcq a Mgr. Lanzoni. Porov. PHILIPPART, G. Recensione : Basile Vanmaele, *L'Église Pudentielle de Rome (Santa Pucenziana). Contribution à l'histoire de ce monument insigne de la Roma chrétienne ancienne du IIe au XXe siècle*, Bruxelles: Analecta Bollandiana (AnBoll), 86, Fasc. 3-4 (1968), s. 413.

sionarie, podľa Vanmaeleho názoru sú všetky apogryfy a nezaslúžia si žiadnu väčšiu pozornosť, rovnako ako aj *Gesta*.⁵¹

Historik Borrelli pokračuje, že tieto *Gesta* dvoch svätých mučeníčiek hovoria, že rímsky kňaz Pastor napísal Timotejovi, učeníkovi sv. Pavla, že Pudens, „priateľ apoštolov“, po smrti svojich rodičov a manželky Savinelly premenil svoj dom na kostol s pomocou toho istého Pastora. Potom Pudens zomrel a zanechal štyri deti, dvoch chlapcov, Timotea a Novata, a dve dievčatá, Pudencianu a Prassedu. Tieto dve ženy, so súhlasom kňaza Pastora a pápeža Pia I. (140 – 155), budujú krstiteľnicu v kostole založenom ich otcom, pričom konvertujú a udeľujú krst mnohým služobníkom a mnohým pohanom. Pápež kostol a veriach často navštevuje (titulus), slúžiac omšu na ich úmysly. Pudenciana (Potenciana) zomrela v šestnástich rokoch, možno ako mučenica, a bola pochovaná so svojím otcom Pudensom na cintoríne Priscila na ulici Via Salaria. Zanedlho ochorel aj jej brat Novato a pred smrťou daroval svoj majetok Prassedea, Pastorovi a pápežovi Piovi I. Vyprávanie pokračuje listom, ktorý títo traja zaslali druhému bratovi Timotejovi a v ktorom ho žiadajú o schválenie prijatého daru. Timotej, ktorý bol zjavne ďaleko, odpovedal kladne a ponechal im voľnosť v používaní rodinného majetku. Potom Prassedea žiada pápeža Pia I., aby postavil kostol v termálnych kúpeľoch Novatus (ktoré zjavne vlastní) „in vico Patricius“, pápež súhlasí, pomenujúc ho po blahoslavenej panne Pudenciane (Potenciana), a tiež postaví ďalší kostol „in vico Lateranus“, pomenujúc ho podľa blahoslavenej panny Prasedy, pravdepodobne rovnomennej svätice. O dva roky neskôr prepukne ďalšie prenasledovanie a Prassedea ukrýva vo svojom kostole (*titulus*) mnoho kresťanov. Cisár Antoninus Pius (138 – 161) sa o tom dozvedel a uväznil a odsúdil na smrť mnohých z nich, vrátane kňaza Semetria. Prassedea počas noci zaistuje ich pohreb na cintoríne Priscila, ale veľmi smutná z týchto udalostí tiež o niekoľko dní zomrie ako mučeníčka. Kňaz Pastor aj ju pochoval po boku otca Pudensa a sestry Pudenciany.

Borrelli dodáva, že príbeh *Gesta* dvoch svätíc je imaginatívny a nepochybne je dielom mnícha alebo zbožného duchovného z V. – VI. storočia. *Ich existencia je však istá*, pretože sa o nich hovorí v mnohých starodávnych kódexoch. 20. januára 817 nechal pápež Pascal I. previezť telá 2 300 mučeníkov z katakomb alebo cintorínov do mesta, aby ich uchránil pred skazou a svätokrádežami, ku ktorým už došlo počas invázií Longobardov; relikvie boli distribuované do rôznych rímskych kostolov.⁵² Relikvie sv. Pudenciany do kostola sv. Pu-

⁵¹ Vanmaele vychádza z *La Notitia Ecclesiarum Urbis Romae* (Itinerarium Salisburgense) a *De loci*, pozri VANMAELE, *Potenziana (Pudenciana) e Prassedea, vergini, sante, martiri di Roma*, s. 1066.

⁵² BORRELLI, *Santa Prassedea di Roma, Vergine e martire*. Avšak prvé zmienky pozri *Praxedis v. Roma, saec. II.-Iul. 21*, in *Bibliotheca Hagiographica Latina. Antiquae et Mediae Aetatis*, (BHL), Bruxelles: ed. Socii Bollandiani, 1898-1901, s. 1007 a *Pudentiana v.*

densa, jej otca, sv. Prassedy do kostola sv. Prassedy, podľa niektorých vedcov neboli od rovnakej osoby.⁵³ Avšak na apsidálnej mozaike v Bazilike sv. Prassedy sa nachádzajú zobrazené obe sväté sestry s mučeníckymi korunami, jedna v objatí sv. apoštola Petra (sv. Pudenciana) a druhá sv. Pavla (sv. Prasseda). Podľa Demès to je už druhý podobný spôsob odporúčania svätých mučeníkov, ako tomu bolo v prípade Baziliky sv. Kozmu a Damiána. Prenesením relikvií dvoch mučeníčok do Baziliky sv. Prassedy je Pascal I. v kontinuite s pápežom Piom I. (140 – 154), ktorý sa ustanovil za ochrancu Prassedy a Pudenciany.⁵⁴ Takisto kaplnka sv. Zenona, ktorá sa nachádza v tejto bazilike a bola vytvorená pre ostatky sv. Pascala I., je ozdobená zaujímavou mozaikou. V dolnom registri sú štyri portréty, busty žien, a to zľava doprava Theodora, Prasseda, Panna Mária a Pudenciana. Kristovu matku tak zarámuje umučený pár a Theodora sa stáva protipólom Márie. Systém dcérstva a príbuzenstva je zdôraznený dvoma predpokladanými sestrami, rovnako ako Ježišovou matkou a pápežom, pričom táto je integrovaná do tejto skupiny.⁵⁵

Telo sv. Pudenciany (Potenciany) bolo premiestnené buď v roku 1586 alebo v roku 1710, keď bol neskôr obnovený kostol, ktorý jej bol zasvätený, pod hlavný oltár; od IV.-ho storočia do konca VI.-ho storočia niesol kostol meno zakladateľa Pudensa (*Ecclesiae Pudenciana*); od VII.-ho storočia si kostol najskôr zmenil názov na „*Ecclesiae S. Potentiana*“ a potom od roku 1600 do dnešných dní výlučne na kostol sv. Pudenciany, čím sa titul z mena otca preniesol na meno dcéry. Čo sa týka relikvií sv. Prassedy, aj oni odpočívajú v kostole, ktorý nesie jej meno, spolu s niektorými jej sestry a ďalších mučeníkov, zhromaždených v štyroch starodávnych sarkofágoch v krypte. Liturgická slávnosť zostala rozdelená: sv. Prasseda 21. júla a sv. Pudenciana 19. mája.

Romana, saec. II. - Mai 19, in: *ibid.*, s. 1017 ako aj *Acta SS. Pudenciana et Praxedis*, *Acta Sanctorum*, coll. Bollandus, J., Gardandet, J. (ed.), ed. Taurini: Marietti, 1863-1940, maii, Tomus 4, Voll. 17, s. 295-300 (*Act. SS*) e *Patrologia Graeca*, (PG), Paríž: ed. J. P. Migne, 161, voll, II., 1857-1866, s. 1019-24.

⁵³ SAUSER, Praxedis von Rom, Jungfrau und Märtyrerin der Frühzeit, Fest 21. Juli.

⁵⁴ DEMÈS, R. *Espace et art de la formule visuelle à Rome sous le pontificat de Pascal Ier (817-824) : l'exemple de la basilique Sainte-Praxède*, *Bulletin du centre d'études médiévales d'Auxerre (BUCEMA)*, 18.1.2014, s.7-9. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://journals.openedition.org/cem/13363>.

⁵⁵ DEMÈS, *Espace et art de la formule visuelle à Rome sous le pontificat de Pascal Ier (817-824) : l'exemple de la basilique Sainte-Praxède*, s. 25.

3 ORATÓRIUM CASTRO, HISTORICKY TRETIA SYNAGÓGA POSTAVENÁ V RÍME

Ako sme už v úvode spomínali, na Via Cesare Balbo 33 sa nachádza v tesnej blízkosti zadného traktu Baziliky sv. Pudenciany tretia rímska synagóga (niektoré pramene hovoria, že druhá, ale treba tu pripočítať aj oratórium na Lungotevere Sanzio)⁵⁶, postavená v Ríme po „uvoľnení“ pomerov a zjednotení Talianska.⁵⁷ Samozrejme, že nájdeme aj hlavnú rímsku synagógu Tempio maggiore v blízkosti kostola *Chiesa San Gregorio della Divina Pietà* na Piazza di Monte Savello 6, ktorý sa však preslávil úplne iným významom v dejinách Ríma pri „povinnom“ kázaní pre židov.⁵⁸ Práve z tohto dôvodu blíz-

⁵⁶ Pozri CAVA, S., TERRACINA, S. A. Cap. 2 L'Oratorio Di Castro. Storia e Architettura di una sinagoga (1914-2014). In: PROCACCIA, C. (ed.). *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, Roma: Gangemi ed. 2014, s. 28-62, tu s. 30. Autori podrobne uvádzajú stav štvrte na začiatku XX. storočia. Píšu, že ulica mala predtým názov po sv. Pudenciane, „cirkevnom komplexe“ (s. 31). Iní autori trvajú na tom, že to bola druhá synagóga po Tempio Maggiore v Ríme, ktorá bola postavená v Ríme po zjednotení Talianska, a prvá, ktorá bola postavená vo Via Cesare Balbo mimo historických hraníc starovekého geta. Porov. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://www.beniculturalionline.it/location-2968_Oratorio-di-Castro.php.

a rovnako COLONNELLI, L. *Ha cento anni l'altra Sinagoga romana: l'Oratorio di Castro, La città ospita ben diciassette templi. La maggior parte sorti dal 2000 ad oggi*, Corriere della sera, 7 septembra 2014. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://roma.corriere.it/notizie/cultura_e_spettacoli/14_settembre_06/ha-cento-anni-l-altra-sinagoga-romana-l-oratorio-castro-9950c16e-35e8-11e4-bdcf-fc2cde10119c.shtml.

⁵⁷ ANTONUCCI, S. H. Cap.4 Le vicende dell'edificio di via Balbo nelle parole di coloro che l'hanno vissuto. In: PROCACCIA (ed.), *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, s. 83-168, tu s. 83.

⁵⁸ Portál ROMA SEGRETA [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.romasegreta.it/s-angelo/piazza-di-monte-savello.html> píše, že kostol stojí v bezprostrednej blízkosti geta a z tohto dôvodu sa na otvorenom priestranstve pred ním konali povinné kázne prikázané pre Židov (ako aj pred sv. Angelom v Pescherii alebo v Tempietto del Carmelo) z dôvodu pokusu o ich obrátenie. Výslovné potvrdenie vtedajšej náboženskej neznášanlivosti, ktorú toto miesto anticky symbolizuje, predstavuje nápis, ktorý ešte stále existuje na fasáde kostola, medzi portálom a maľbou „Ukrižovania“, ktorý tu bol zámerne umiestnený pri príležitosti prestavby z roku 1729, spočiatku iba vymaľovaný, potom nahradený súčasnou mramorovou tabuľou pri obnove roku. Dvojazyčný nápis v hebrejčine (vľavo) a latinčine (vpravo) odkazuje na úryvok z proroka Izaiáša (Izaiáš 65,2) a znie takto: „*EXPANDI MANUS MEAS TOTA DIE AD POPULUM INCRUDULUM QUI GRADITUR VIA NON BONA POST COGITATIONES SUAS POPULUS HERE AT IRACUNDIAM PROVOCAT ME ANTE FACIEM MEAM SEMPER CONGREGATIO DIVINA PIETATIS POSUIT*“ alebo „*Celý deň som natiahol svoje ruky k nedôverčivému ľudu, ktorý postupuje cestou, ktorá nie je dobrá, sleduje svoje vlastné predstavy. Ľud, ktorý vždy vzbudzuje môj hnev, priamo pred mojou tvárou. Kongregácia Božskej zbožnosti predstavuje.*“ Portál Wikipédia dodáva, že toto nábádanie k svojim prastarým spoluveriacim bolo horlivou prácou obráteného Žida, ktorý dal urobiť tento epitaf s nápisom. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostup-

kosť týchto spomenutých dvoch chrámov na Via Balbo je naozaj dôvodom pre hlbšie zamyslenie, aj keď nižšie popísaný dôvod sa zdá byť veľmi pragmatický. Antonucciová píše, že táto synagóga sa nachádza ďaleko od „klasického“ miesta Židov – oblasti bývalého geta – za účelom privítania aj tých, ktorí sa odchýlili jednak od dodržiavania predpisov, jednak fyzicky od miest, kde obvykle bývali členovia spoločenstva.⁵⁹ Gianni Ascarelli dodáva, že v roku 1909 vdova po Salvatorovi Di Castrovi (1822 – 1899) Grazia Pontecorveová (1836 – 1909)⁶⁰ po svojej smrti prenechala svoj majetok rímskej židovskej komunite (Universita Israelitica) so záväzkom, že v štvrti Esquilino, kde sa po zrušení geta usadilo veľa židovských rodín, bude postavená nová synagóga.⁶¹ Pozemok sa kúpil od majiteľa Teatro Manzoni, Milánčana Giuseppe Fiorentino Bellunioho.⁶² Nový chrám bol postavený tak, aby slúžil sefardským, aškenázskym a talianskym komunitám (tri modlitebne) a bola v ňom umiestnená škola.⁶³ Aj keď bol projekt zverený tým istým architektom a dekoratórom ako Tempio Maggiore v Ríme, Osvaldovi Armannimu a Vincenzovi Costovi, títo vymysleli úplne inú stavbu. Exteriér je jednoduchý a zodpovedá dizajnu okolitých obytných stavieb. Monumentálny interiér je veľmi vzdialený od exotických asýrsko-babylonských foriem Tempio Maggiore, aby sa skôr riadil vtedajším princípom slobody. Inaugurácia sa uskutočnila 16. septembra 1914. Odvtedy sa oratórium Di Castro stalo dôležitým referenčným bodom pre rímskych Židov. 24. septembra 2014 sa celá rímska židovská komunita zhromaždila v chráme na Via Balbo, aby sa zúčastnila na slávnosti na oslavu stého výročia jej výstav-

---

né na internete: https://it.wikipedia.org/wiki/Chiesa_di_San_Gregorio_della_Divina_Piet%C3%A0, pozn. 2.

⁵⁹ ANTONUCCI, S. H. Cap.4 Le vicende dell'edificio di via Balbo nelle parole di coloro che l'hanno vissuto, s. 83.

⁶⁰ PROCACCIA, C. Cap.1 Il „Tempio di via Balbo“ e la comunità ebraica di Roma (1914-2014). Linee di sintesi e spunti di riflessione, In: PROCACCIA (ed.), *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, s. 13-28, tu s. 15.

⁶¹ ASCARELLI, G. *Introduzione*. In: PROCACCIA (ed.), *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, s. 10-12, tu s. 11.

⁶² CAVA, S., TERRACINA, S. A. Cap. 2 L'Oratorio Di Castro. Storia e Architettura di una sinagoga (1914-2014). In: PROCACCIA (ed.), *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, p. 34-37. Autori píšú, že oproti pozemku sa nachádzalo nádvorie evanjelického kostola (Chiesa Evangelica), s. 37, pozn. 17.

⁶³ Chrám okrem iného perfektne zapadal do témy Dňa (v roku 2014) s názvom „Donna Sapiens“, venovanej téme ženskej postavy v judaizme. V skutočnosti to bola žena, ktorá povolila jeho výstavbu. Táto všetky svoje úspory však prenechala komunite so zámerom postaviť nový chrám bohoslužieb v oblasti medzi ulicami Via Cavour a Nazionale, kde sa v minulých rokoch usídlila nová židovská buržoázia. COLONNELLI, L. *Ha cento anni l'altra Sinagoga romana: l'Oratorio di Castro, La città ospita ben diciassette templi. La maggior parte sorti dal 2000 ad oggi*.

by.⁶⁴ Takto vidíme, že popri našich dvoch silných ženách sa tu nachádza tretia, Grazia Pontecorveová. Nakoniec Rachel Silverová, podľa prednášky profesorky Francescy Sofiovej, nazýva túto synagógu synagógou emancipácie.⁶⁵

ZÁVER

Ako vidíme z doložených názorov, jedna časť odborníkov hovorí o našich svätých ženách antickej doby, že ide o historické osoby, zatiaľ čo iná časť hovorí o pseudohistorických (romantických) a legendárnych vyprávaniach.⁶⁶ Takto na jednej strane máme historické osoby, a dokonca podľa posledných výskumov aj historickú stavbu senátora Pudensa⁶⁷, a na druhej strane veľké množstvo „nekonečných“ špekulácií z dôvodu nedostatku doložených zdrojov.⁶⁸ Avšak pri všetkých chýbajúcich informáciách si musíme uvedomiť aj dôležitosť ďalšieho argumentu, ktorý skoro ako jediná spomína Caterina-Giovanna Codová:

Rekonštrukcia histórie kultu mučeníkov v Santa Prassede však nie je ľahká. Väčšina starovekej, stredovekej dokumentácie a tiež tej z novoveku, s výnimkou pergamenov, ktoré publikoval P. Fedele na začiatku XXI. storočia, bo-

⁶⁴ ORATORIO DI CASTRO. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://it.wikipedia.org/wiki/Oratorio_Di_Castro.

⁶⁵ SILVERA, R. *Qui Roma – Cento anni dell'Oratorio Di castro*, Attualità, 15/09/2014, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://moked.it/blog/2014/09/15/qui-roma-i-cento-anni-delloratorio-di-castro/>.

⁶⁶ Gesta Potentiane et Praxedis by však chceli odkázať *titulus* na oveľa starší pôvod. Ich hodnota však musí byť považovaná za pseudohistorickú a legendárnu, znehodnocovanú silnými chronologickými rozpormi. Samotné legendy sa navyše museli písať až v polovici V. storočia. K tejto téme pozri DE WAAL, A. Der titulus Praxedis, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte*, s. 174 a KIRSCH, J. P. *Die Römischen Titelkirchen im Altertum*, Paderborn, 1918, s. 127-137. Porov. CAPERNA, *La basilica di Santa Prassede: il significato della vicenda architettonica*, s. 25. Okrem toho je fascinujúce sledovať polemiku Dassmanna z roku 1970 s tou de Waala a Wilperta z rokov 1905 a 1908 o autenticite postáv sestier Pudenziany a Prassedy na slávnej apsidovej freske v Kostole sv. Pudenciány. DASSMANN, E. Das Apsismosaik v. S. Pudenziana in Rom, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* (RQ) 65, 1970, s. 73 a takisto DE WAAL, A. Der titulus Praxedis, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte*, s. 171, pozn. 1 (obaja používajú Wilperta pre svoje argumenty).

⁶⁷ BRANDENBURG, H. *Le prime chiese di Roma: IV-VII secolo: l'inizio dell'architettura ecclesiastica occidentale* / fotografie di Arnaldo Vescovo, Milano: Jaca Book, 2005, s. 136-142.

⁶⁸ „La storia infinita“ ju nazýva BRACONI, *Il mosaico del fianco della Basilica di S. Pudenziana a Roma. La Storia, I Restauri, Le Interpretazioni*, s. 211.

li, bohužiaľ, stratené v čase potláčania náboženských reholí v napoleonskej ére.⁶⁹

Historicita našich osobností sa takto nedá potvrdiť ani vyvrátiť. Na tomto mieste si kladieme otázku my, čo sme prekonali komunistický režim, že čo by asi dnes našli archeológovia na našich miestach modlitieb a prebývania počas doby totalitarizmu? Pravdepodobne by nenašli vôbec žiadne stopy po našej vtedajšej činnosti. Samozrejme, otázok ostáva oveľa viac:

- napríklad, prečo neposúdiť tzv. otázku kúpeľov ako formu iniciácie do kresťanstva, ktorá mohla byť praktizovaná v tomto objekte usadenou kresťanskou sektou novaciánov?⁷⁰
- prečo bola stavba domu senátora Pudensa premenená na oratórium, ušetrená ničenia kostolov Ríma v dobe Sacco di Roma v roku 410?
- prečo nakoniec neumožniť väčšiu popularitu tzv. disidentským miestam raného prenasledovaného kresťanstva v Ríme pre uchovanie pamiatky na ich veľké činy práve na príklade sv. Pudenciany a sv. Prasedy?

Ved' legenda o tomto mieste je tak fascinujúca: príchod mladej kresťanskej komunity do Ríma, jej začiatky, učenie, krstanie a svätenie stoja za to toto miesto zveľadiť, prípadne ukázať jeho vymodelovanú pôvodnú podobu, ako sa o to pokúša Federico Guidobaldi⁷¹, a tak pomôcť aj pri zamyslení sa nad kořenmi a cieľmi tohto náboženstva.

Pri popise slávnej apsidovej mozaiky v Chráme sv. Pudenciany Braconi nakoniec dodáva význam celej výstavby v tejto časti Ríma takto:

Baránok, ako aj kríž, ako aj Kristus na tróne, ako aj holubica Ducha Svätého, ako títo štyria živí sú dnes a zajtra kresťania z tejto štvrti, ktorí medzi štvrtým a piatym storočím viedli kresťanskú komunitu pri kostole s titulom Sv. Pudenciana, zachráneného aj nezachráneného pred pustošením, chráneného aj nechráneného pred katastrofou, vztyčeného aj neušetreného pred barbarským besnením, postaveného ako veža v živej bublajúcej štvrti, scénou kresťan-

⁶⁹ VASATURO, R. N. *Valombrosa*, pp. 182-184. In: CODA, C.-G. *Duemilatrecento corpi di martiri. La relazione di Benigno Aloisi (1729) e il ritrovamento delle reliquie nella Basilica di Santa Prassede in Roma*, Rím: Presso la societa alla Biblioteca Vallicelliana, 2004, s. 10.

⁷⁰ Pozri tiež obraz krstu detí Pudensa apoštolom Pavlom „v pohári podobnom kalichu“. WILPERT, J. Eine mittelalterliche Tradition über die Bekehrung des Pudens durch Paulus. *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* (RQ) 22, 1908, s. 172-181, tu. s. 175.

⁷¹ GUIDOBALDI, F. *Un estesissimo intervento urbanistico nella Roma dell'inizio del XII secolo e la parziale perdita della « memoria topografica » della città antica*. In: *Codicologie et langage de la norme dans les statuts de la Méditerranée occidentale à la fin du Moyen Âge (XIIe-XVe siècles) = Codicologia e linguaggio normativo negli statuti del Mediterraneo occidentale alla fine del Medioevo (XII-XV sec.) - Varia - Regards croisés*, s. 126-2, 2014. Porov. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://journals.openedition.org/mefrm/2223>.

stva v pohybe, obraze civilizácie, ktorá prijatím zmätenej apokalyptickej reči – tak bohatej, ale aj plnej nádeje – spustí nové umenie, silný a natoľko mocne rozšírený obrazný manifest, ktorý sa odtiaľto stále viac šíri k S. Maria Maggiore, S. Sabine, v evanjeliároch zo slonoviny, v drahocennom umení, v liturgických odevoch, obklopujúcich kresťanskú kultúru vzrušenou nádejou, sebavedomým očakávaním, projektovaným do blízkej budúcnosti, k druhému príchodu, ku konečnému stavu parúzie.⁷²

Táto mozaika, ktorá predstavuje symbiózu Cirkvi a Synagógy, sa do určitej miery naplnila v praxi o 1500 rokov neskôr trochu mystickou a tajuplnou symbiózou dvoch stavieb týchto náboženstiev vo Via Cesare Balbo.

Použitá literatúra

S. Angelo. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.romasegreta.it/s-angelo/piazza-di-monte-savello.html>.

ANTONUCCI, S. H. Cap.4 Le vicende dell'edificio di via Balbo nelle parole di coloro che l'hanno vissuto, in PROCACCIA, C. (ed.). *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, Rím: Gangemi ed. 2014, ss. 83-168.

ARMELLINI, M. *La Chiesa di Roma dalla scuola IV al XIX secolo*, Tipografia Vaticano, 1891, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/I/Gazetteer/Places/Europe/Italy/Lazio/Roma/Rome/churches/_Texts/Armellini/ARMCHI*/2/Monti/3.html.

ASCARELLI, G. Introduzione. In: PROCACCIA, C. (ed). *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, Rím: Gangemi ed. 2014, s. 10-12.

BARING-GOULD, S. *The Lives of Saints*, BiblioBazaar, 2009, s. 269-70, Author and Publisher - Catholic Online. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=772.

Die Basilika Santa Cecilia in Rom (o.A.), Kirchenführer, Janov, 2007.

BORRELLI, A., *Santa Prassede di Roma, Vergine e martire*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.santiebeati.it/dettaglio/63850>.

BRACONI, M. *Il mosaico del fianco della Basilica di S. Pudenziana a Roma. La Storia, I Restauri, Le Interpretazioni*, Dottorato all'Università degli Studi Roma Tre. Rím: Dipartimento di Studi Storici, Archeologia e Conservazione 2008.

BRANDENBURG, H. *Die frühchristlichen Kirchen Roms vom 4. bis zum 7. Jahrhundert. Der Beginn der abendländischen Kirchenbaukunst*. Regensburg: Schnell & Steiner, 2004.

BRANDENBURG, H. *Le prime chiese di Roma: IV-VII secolo: l'inizio dell'architettura ecclesiastica occidentale/fotografie di Arnaldo Vesco*. Milano: Jaca Book, 2005.

CAPERNA, M. *La basilica di Santa Prassede: il significato della vicenda architettonica*, Rím: Edizioni Quasar, 2013.

---

⁷² BRACONI, *Il mosaico del fianco della Basilica di S. Pudenziana a Roma. La Storia, I Restauri, Le Interpretazioni*, s. 223.

DEL CASTILLO, M. *La Nuova Città di Dio nel Mosaico di Santa Pudenziana*, webová stránka La Nuova Bussola quotidiana z 11/07/2020. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://lanuovabq.it/it/la-nuova-citta-di-dio-nel-mosaico-di-santa-pudenziana>.

CODA, C.-G. *Due milatrecento corpi di martiri. La relazione di Benigno di Aloisi (1729) e il ritrovamento delle Reliquie nella Basilica di Santa Prassede a Roma*, Rím: Presso la società alla Biblioteca Vallicelliana 2004.

COLONNELLI, L. *Ha cento anni l'altra Sinagoga romana: l'Oratorio di Castro, La città ospita ben diciassette templi. La maggior parte sorti dal 2000 ad oggi*, Corriere della Sera, 7 settembre 2014, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://roma.corriere.it/notizie/cultura_e_spettacoli/14_settembre_06/ha-cento-anni-l-altra-sinagoga-romana-l-oratorio-castro-9950c16e-35e8-11e4-bdcf-fc2cde10119c.shtml.

Chiesa di San Gregorio della Divina Pietà, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://it.wikipedia.org/wiki/Chiesa_di_San_Gregorio_della_Divina_Piet%C3%A0.

CHURCHES OF ROME, *saint Praexede*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://romanchurches.fandom.com/wiki/Santa_Prassede#The_saint.

CHURCHES OF ROME, *saint Pudenziana*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://romanchurches.fandom.com/wiki/Santa_Pudenziana.

DASSMANN, E. Das Apsismosaik v. S. Pudenziana in Rom, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* (RQ) 65, 1970, s. 67-81.

DELEHAYE, H. *Contribution récentes al'hagiographie de Rome et d'Afrique*, Analecta Bollandiana (AnBoll), Tomus LIV, Fasc. III e IV, Brusel-Paríž, 1936.

DEMÈS, R. *Espace et art de formule visuelle à Rome sous le pontificat de Pascal Ier (817-824) : l'exemple de la basilique Saint-Praxède*, Bulletin du Centre d'Etudes Médiévales d'Auxerre (BUCEMA), 18.1.2014. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://journals.openedition.org/cem/13363>.

DUCHESNE, L. *Le Liber Pontificalis, Testo, introduzione e commento*. Zv. 1, Paríž, ed. E. de Boccard, 1955. Ristampa mediante pubblicazione del Paris 1955 del 1981 (ID, LP, pars prior: MGH, Gesta Pontificum Romanorum, Berlino, 1898).

FALLETTA, P. *Basilica di Santa Pudenziana e Roma*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://pierooffenews.blogspot.com/2015/08/basilica-di-santa-pudenziana-roma_83.html.

FALLETTA, P. *Basilica di Santa Prassede e Roma*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://pierooffenews.blogspot.com/2015/03/basilica-di-santa-prassede-roma_3.html.

FASOLA, U. M. Santo Pudente, *Bibliotheca sanctorum*, Istituto Giovanni XXIII della Pontificia Università Lateranense (BibSS), Mariapoli di Città Nuova editrice 1968, Zv. 10, s. 1240-43.

FRUTAZ, A. P. *Titolo Pudente. Denominazioni, Successive, Cardinali ecclesiastici e titolari*, *Rivista di archeologia cristiana*, Città del Vaticano: Pontificio Istituto de archeologia cristiana (RivAC) 45, 1964, ss. 53-72.

GALLIO, P. *La Basilica di Santa Prassede*, Janov: ed. d'Arte Marconi, 2000.

GARNANDET, J. (ed). Acta SS. Pudentianae et Praxedis. In: *Acta Sanctorum: quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur quae ex latinis*

et graecis , aliarumque gentium antiquis monumentis/collegit, digessit, notis illustravit Joannes Bollandus ...; opera e studio contulit Godefridus Henschenius; (ActaSS), vol. 17, maii tomus quartus, Taurini: Marietti, [1863] -1940, s. 295-300.

GILLINGER, C. *Paschalis I. (817-824). L'immagine di un primo papale nel campo della tensione della politica, dell'ufficio e della rappresentanza*, Viedeň: Universität Wien, feb. 2009, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: Paschalis I. (817-824) - E- Theses (univie.ac.at).

GRÜNBECK, E., Sankta Praeexedis, *Lexikon für Theologie und Kirche* 8 (1999), Freiburg: Herder, s. 520.

GUIDOBALDI, F. *Un estesissimo intervento urbanistico nella Roma dell'inizio del XII secolo e la parziale perdita della «memoria topografica» della città antica*, in *Codicologie et langage de la norme dans les statuts de la Méditerranée occidentale à la fin du Moyen Âge (XIIIe-XVe siècles) = Codicologia e linguaggio normativo negli statuti del Mediterraneo occidentale alla fine del Medioevo (XII-XV sec.) - Varia - Regards croisés*, p. 126 -2, 2014. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://journals.openedition.org/mefrm/2223>.

GUIDOBALDI, F. *Osservazioni di Romano editi nella soluzione della Chiesa Pudentiana, nel Ecclesiae Urbis*. In: Guidobaldi, F., Guidobaldi, A. G. (eds.), *Atti del Congresso Internazionale di studi sulle Chiese di Roma (IV-X secolo), Roma 4-10 settembre 2000*, Città del Vaticano, 2002, ss. 1033-1071.

HOLZNER, J. *Paulus. Sein Leben und seine Briefe*. Freiburg: Herder, 1959.

JOSI, E. *Pudente e Pudenziana*, *Encyclopedia Cattolica*, Ente per l'Enciclopedia cattolica per il libro cattolico, Città del Vaticano, 1953, ss. 295 -7.

KIRSCH, J. P. *Die Römischen Titelkirchen im Altertum*, Paderborn: Ferdinand Schöningh, 1918, ss. 127-137.

KIRSCH, J. P. *Praxedes e Pudentia*, L' Enciclopedia cattolica. Vol. 12. New York: Robert Appleton Company, 1911. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.newadvent.org/cathen/12344b.htm>.

LUCENTINI, M. *La grande guida di Roma*, Rím: Newton Compton, 1999.

Martyrologium Hieronymianum, ed. De Rossi- Duchesne, in *Acta Sanctorum LXXXII* novembre, parte II (1894).

Martyrologium Romanum (MartRom), Eystadii, 2013. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://introibo.net/download/brevier/martyrologium_latein.pdf, versione 1584, SODI, M., FUSCO, R. (eds.), Editio princeps, Libreria Editrice Vaticana, Città di Vaticano, 2005, ss. 176-179; s. 248.

DE MATTHAEIS, N., *Dov'è la Cattedrale di San Pietro?*, 29 január 2013. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://reliquiosamente.com/2013/01/29/dove-la-cattedra-di-san-pietro/#more-267>.

La notitia Ecclesiarum Urbis Romae (Itinerarium Salisburgense) [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_0750-0850__Anonymus__Notitia_Ecclesiarum_Urbis_Romae__MLT.pdf.html.

Oratorio Di Castro. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: https://it.wikipedia.org/wiki/Oratorio_Di_Castro.

OTT, G. *Die Ersten Christen ober und unter der Erde oder Zeugnisse für den Glauben, die Hoffnung und Liebe unserer heiligen Mutter, der Kirche. Ein Buch des Trostes und der Ermutigung für die Katholiken und der Belehrung für ihre Gegner*,

Regensburg, New York & Cincinnati: Friedrich Pustet, 1880. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://immaculata.ch/archiv/erstenchristen1.html>.

PANATI, C. *Lexikon religiöser Bräuche und Gegenstände*. Mníchov/Zurich: Piper, 1999.

Passio s. Pudencianae, Bibliotheca hagiographica Latina antiquae et mediae aetatis (BHL), Zv. 2, Bruxelles 1898-1901, Suppl., 2° ed., 1911, 6988-91.

Patrologia Graeca, (PG), Oikoumeniou, Episkopou Trikkas, ed. JP Migne, 161, Zv. II, Paríž, 1857-1866, s. 1019-24.

PETRIGNANI, A. *La basilica di S. Pudenziana in Roma secondo gli scavi recedente eseguiti*, Città di Vaticano, 1934.

PHILIPPART, G. *Recensione* : Basile Vanmaele, L'Eglise Pudencienne de Rome (Santa Pucenziana). Contribution à l'histoire de ce monument insigne de Rome II chrétienne ancienne du e au XX e siècle, Analecta Bollandiana (AnBoll), Brussels, 86, Fasc. 3-4 (1968), ss. 412-4.

La Sacra Bibbia, Nuovo Testamento. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/archive/ITA0001/_PZ8.HTM a http://www.vatican.va/archive/ITA0001/_POB.HTML.

PROCACCI, C. Cap.1 II "Tempio di Via Balbo" a La comunita Ebraica di Roma (1914-2014). Linee di sintesi e riflessione, in CLAUDIO PROCACCIA (ed.). *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, Gangemi editore 2014, ss. 13-28.

DE ROSSI, G. B. *La Roma Sotterranea Cristiana*, Nabu Press (29 január 2014) [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://archive.org/details/laromasotterrane01ross>.

DE ROSSI, G. B. *I monumenti della seconda sala che guarda la chiesa di s. Pudenziana*, in *Bullettino di Archeologia Cristiana*, V, Roma Luglio e Agosto 1867, n° 4, ss. 49-60.

SAUSER, E. Praxedis von Rom, Jungfrau und Märtyrerin der Frühzeit, Fest 21. Juli, *Biographisch-Bibliographisches*

Kirchenlexikon, Zv. VII, 1994, kol. 915-916. ed. Traugott Bautz. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.bbkl.de/index.php/frontend/lexicon/P/Pr/praxedisvonrom-66802>.

SAXER, V. *Sainte-Marie Majeure. Une basilique de Rome dans l'histoire de Ville et de son Eglise*, Roma, 2001, Collection de l'Ecole Française de Rome, 283, ss. 10-24.

SCHÄFER, J. *Pudens*, *Ökumenische Heiligen Lexikon*, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.heiligenlexikon.de/BiographienP/Pudens.html>.

SIELAND, A. *Kurze Geschichte des römischen Zweigs der Familie Pudenz - Legende und Wirklichkeit*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.sieland-online.de/gene.html>.

Sotterranei della Chiesa di S. Pudenziana. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete:

<https://www.sotterraneidiroma.it/sites/sotterranei-della-chiesa-di-s-pudenziana>.

SILVERA, R. *Oratorio Qui Roma - Cento anni di Castro, Attualità*, 15.09.2014, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://moked.it/blog/2014/09/15/qui-roma-i-cento-anni-delloratorio-di-castro/>.

CAVA, S., TERRACINA, S. A. Cap. 2 L'Oratorio Di Castro. *Storia* e architettura di una sinagoga (1914-2014). In: PROCACCIA, C. (ed.), *L'Oratorio Di Castro, Cento anni di ebraismo a Roma (1914-2014)*, Rím: Gangemi ed., 2014, ss. 29-62.

TINKLER, M. C. *Praxedes e Pudentia*, [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.newadvent.org/cathen/12344b.html>.

TRIVELLONE, A. *Il cosiddetto oratorio mariano della chiesa di S. Pudenziana e i suoi affreschi: nuove considerazioni*, in ROMANO S. e JULLIARD, J. E. (eds.), *Roma e la Riforma gregoriana Tradizioni e innovazioni artistiche (XI-XII secolo)*, Rím: ed. Viella, 2007, ss. 307-330.

VALENTINI, R., ZUCCHETTI, G. *Codice topografico della città di Roma*, II, Rím, 1942, s. 92-107.

VANMAELE, B. *OPraem, L' Eglise Pudentienne de Rome (Santa Pucenziana). Contribution à l'histoire de ce monument insigne de la Roma chrétienne ancienne du II e au XX e siècle* (thèse de doctorat, Institut Pontifical d'Archéologie, 1949), R69009. Averbode, Analectorum Praemonstratensium, 1965, s. 6.

VANMAELE, B. *Potenziana (Pudenziana) e Prassede, vergini, sante, martiri di Roma, Bibliotheca sanctorum*, Istituto Giovanni XXIII della Pontificia Università Lateranense (BibLSS), Mariapoli di Città Nuova editrice 1968, Zv. 10, ss. 1062-72.

VASATURO, R. N. *Vallombrosa, L'abbazia e la congregazione. Note storiche*, G. MONZIO COMPAGNONI (ed.), *Vallombrosa*, Ed. Vallombrosa 1994, ss. 182-184.

DE VORAGINE, J., RYAN, W. G. (ed.). *The Golden Legend*, Zv. 1. Princeton: UP, 1995.

DE WAAL, A. Der titulus Praxedis, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* (RQ) 19 (1905) ss. 169-180.

WILPERT, J. Eine mittelalterliche Tradition über die Bekehrung des Pudens durch Paulus. *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* (RQ) 22, 1908, ss. 172-181.

ZELLI, A. *Basilica di Santa Pudenziana Via Urbana Rione Monti (Roma)*. [online]. [cit. 2023-01-20]. Dostupné na internete: <http://www.annazelli.com/basilica-santa-pudenziana-via-urbana-roma.html>.

The legend of the holy sisters Pudentiana and Prassedea and the beginnings of the Roman Church**Summary:**

Our contribution aims to present mysterious figures from the period of antiquity of Saints Pudenciane and Praxedis, the daughters of Senator Pudens, whose ancient legends identify them among the first people to be converted in Rome by the Apostle Paul. Pudens owned a villa, the remains of which are nine meters below the present basilica (for centuries it was believed to be the oldest Christian church in Rome), in which he hid persecuted Christians, according to some sources, even the Apostle Peter. When Pudens died a martyr, they built Praxedis and Pudenciane with the consent of Pope Pius I in 142/145 AD in the father's house a baptistery for the baptism of new Christians. However, during the persecution of Emperor Antonio Pius, Praxedis and Pudenciane were also tortured. After the death of Pudenciane, Praxedis used the heritage of her family to build the church "sub titulo Praxedis". She hid many persecuted Christians, and when they were exposed and tortured, she gathered their bodies and buried them in the cemetery of St. Priscilla on Via Salaria, where she was later buried in the grave with her sister and father. Legends say so much, our scientific interest was aroused by the proximity of the Basilica of Santa Pudenciane and the Roman synagogue Oratorio Castro as a symbol of the 2000 years of the mysterious coexistence of religions they serve for the peaceful development of human civilization in the sense of Pope Francis' encyclicals.

Key words: *legendary biographies of St. Pudenciane and Praxedis – a brief history of their Basilicas – the mysterious coexistence of the Jewish and Christian religions on the Via Balbo in Rome*

Prof. Dr. Ing. Inocent-Mária Vladimír Szaniszló OP. PhD.
The Pontifical University of Saint Thomas Aquinas „Angelicum“
The Mater Ecclesiae Higher Institute of Religious Studies